

Nr 478

Av herr Holmberg, om införande av kognatisk tronföljd.

Den konstitutionella monarkin är en värdefull tillgång för vårt lands styrelseskick. En monark som utgör en central, över partierna stående person är av stor betydelse för ett parlamentariskt system. Till de grundläggande och ur principiell synpunkt största värdena hör att innehavet av statschefens arbete går i arv inom samma familj.

För att slå vakt om monarkin och för att för framtiden trygga dess ställning i vårt land bör därför enligt min mening kvinnlig arvsrätt till tronen införas.

Kvinnlig tronföljd förekommer i dag i sex av Europas nio monarkier, nämligen i Danmark, England, Grekland, Nederländerna, Luxemburg och Spanien, som formellt sett är en monarki.

Sedan arvriket infördes i Sverige år 1544 har en kvinnlig tronföljdsordning förekommit under tre tidsskeden, åren 1590—1594, 1604—1650 samt 1683—1719. Under denna tid av kvinnlig tronföljd har två regerande drottningar tillsatts som regent. Kristinas regenttid omfattade åren 1632—1654 och Ulrika Eleonoras åren 1718—1720. Sverige har haft ytterligare en kvinnlig regent, nämligen Margareta som regerade åren 1389—1412. Om inte perioder av interimistisk karaktär medräknas under vilka riksstyrelsen föreståtts av änkedrottning för omyndig sons räkning, har således tre regerande drottningar förekommit i Sverige.

Kvinnlig tronföljd betraktades förr med en viss tvekan. Detta var särskilt förhållandet i Sverige, där ständerna ansåg att ett kvinnligt regentskap kunde medföra att landet hamnade under främmande makt. För den händelse den kvinnliga regenten gifte sig med en utländsk furste kunde nämligen två länder hamna under samma krona. För att motverka detta stadgade successionsordningarna att svensk prinsessa skulle vara ogift för att komma i fråga som regent, att ständerna skulle ha visst inflytande vid regerande drottningens giftermålsplaner samt att en regerande drottning eventuella barn inte hade någon arvsrätt. Ett annat skäl mot kvinnlig tronföljd var att denna permanentade statsskicket. Ständernas möjligheter att förändra konstitutionen minskade, vilket ansågs vara särskilt betänkligt vid fall av kungligt envælde. Kvinnliga regenter ansågs slutligen olämpliga att leda landet i krig.

Den anförda kritik som förr kunde riktas mot kvinnligt regentskap torde inte vara relevant i dag. Kvinnlig tronföljd bör i stället anses som ett

naturligt inslag i en modern monarki och väl kunna inpassas i den parlamentariska demokratin. Någon risk för att landet — vid prinsessgiftermål — skulle hamna under utländsk krona torde inte förekomma. En regents möjlighet att permanenta eller dirigera grundlagarnas utformning föreligger icke heller; riksdagen är numera suverän.

Modern kvinnlig tronföljd torde lämpligen vara så utformad att kvinnan dels kan bli statschef och dels kan vidarebefordra arvsrätten till legitima avkomlingar. Med dessa förutsättningar är tre typer av kvinnlig tronföljd tänkbara nämligen:

den fullt kognatiska där den tidigare regentens äldsta barn oavsett kön ärver kronan,

den kognatiska tronföljden där döttrarna efterträder sönerna och deras avkomma i en syskonskara, samt

den agnatisk-kognatiska tronföljden där kvinnan erhåller tronen då dynastin inte har någon man som genom man härstammar från stamfadern.

I de två första typerna av tronföljd har regentens alla barn arvsrätt innan denna övergår till vid sidan liggande led och linjer såsom regentens syskon och syskonbarn. I den agnatisk-kognatiska tronföljden erhåller kvinnan rätt till tronen först efter det att samtliga män som härstammar från män avlidit eller eljest förlorat successionsrätt. Kvinnans rätt har alltså här blivit ett undantag för att sörja för successionens fortbestånd — ett sätt att rädda dynastin. Denna tronföljd förekommer för närvarande i Nederländerna och Luxemburg.

En tronföljd som bättre än den sist nämnda tillgodoser moderna jämlikhetskrav är den kognatiska. Den följer någorlunda svensk tradition på detta område och har under lång tid praktiserats i utlandet. England tillämpar denna form alltsedan 1701, och Danmark införde den så sent som 1953. Den fullt kognatiska tronföljden har veterligen inte förekommit i någon stat. Den står i strid med svensk tradition. Skäl talar däremot för den kognatiska som uppfyller önskemålet att tronpretendenterna kan uppföstras och utbildas för sitt värv.

Införande av kvinnlig tronföljd i våra grundlagar kräver att giftermålsbestämmelserna göres likartade för prinsar och prinsessor vare sig kravet på jämbördigt äktenskap bibehålles eller ej. Den regent från vilken arvsrätten skall räknas för prinsessornas vidkommande bör vidare anges. Eljest komme arvsrätten att utgå från Carl XIV Johan, den nuvarande dynastins grundare, varvid antalet tronarvingar, de flesta utländska, bleve mycket stort.

Införande av kvinnlig tronföljd är en naturlig åtgärd i ett samhälle där kvinnan kan beklåda alla ämbeten. I en konstitutionell monarki med parlamentariskt arbetssätt finns inga sakliga argument mot att kvinnor utövar statschefsämbetet. Vår monarki är starkt förankrad i det svenska folket. Det är under dessa omständigheter inkonsekvent att en kvinna inte kan bli regent.

Under hänvisning till vad som anförts hemställes,
 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla
 att grundlagberedningen erhåller i uppdrag att utarbeta
 förslag till de grundlagsändringar som erfordras för att in-
 föra kognatisk tronföljd i vårt land.

Stockholm den 28 januari 1969

Yngve Holmberg (m)

Nr 479

Av herrar **Johansson** i Simrishamn och **Johnsson** i Blentarp, *an-
gående val av nämndemän.*

(Lika lydande med motion nr 418 i Första kammaren)

Enligt 4 kap. 5 § rättegångsbalken utses nämndemän i tingslag genom val som förrättas av kommunens fullmäktige.

Gällande kommunala författningar medger inte att — vid begärd omröstning för val av ifrågavarande nämndemän — utgången bestäms på annat sätt än genom enkel pluralitet, dvs. med majoritetsbeslut. Proportionellt val kan på särskilt yrkande och under vissa i 22 § kommunallagen närmare angivna betingelser komma i fråga vid tillsättande av ledamöter i vissa specialreglerade nämnder m. m., men inte för de nämndemän varom här är fråga.

Garantier synes böra skapas för en allsidig sammansättning av nämnderna och för att förhindra uteslutningar genom olika slag av överenskommelser mellan skilda partigrupperingar. Detta kan lämpligen ske genom att proportionella val av nämndemän blir möjliga, något som i sin tur förutsätter ändring i kommunallagen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,
 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla
 om en prövning av frågan om sådan ändring i gällande
 kommunallagar att proportionella val kan ifrågakomma vid
 val av nämndemän i tingslag.

Stockholm den 28 januari 1969

Erik V. Johansson (s)

i Simrishamn

John Johnsson (s)

i Blentarp